

PROFIL ABSOLVENTA UČITELSTVÍ PRO MŠ NA ZČU

HONZÍKOVÁ Jarmila – PODPERA Milan, ČR

Resumé

Článek pojednává o profilu absolventa Učitelství pro mateřské školy z pohledu jednotlivých kompetencí. Zároveň předkládá porovnání způsobilostí ve vztahu naplňování jednotlivých profesních kompetencí.

Klíčová slova: studium učitelství pro MŠ, profil absolventa oboru.

PROFILE OF AN EARLY-CHILDHOOD TEACHING GRADUATE

Abstract

The article conducts a study of the profile of an early-childhood teaching graduate, discussing his competencies as well as comparing the capacity related fulfillment of his individual professional competencies.

Key words: study of an early-childhood teaching graduate, profile of graduate.

Úvod

Studium Učitelství pro mateřské školy bylo na FPE ZČU akreditováno ve studijním programu B 7531- Předškolní a mimoškolní pedagogika a bylo zahájeno v akademickém roce 1998/99 v prezenční formě. Velmi často však studenti využívali tzv. upravenou formu studia, která zpřístupňovala studium i případným zájemcům z řad pedagogů mateřských škol. Garantem studia je katedra pedagogiky, i když na samotné výuce se podílí řada kateder a poměrně široký tým akademických pracovníků.

Nový studijní řád ZČU, platný od počátku akademického roku 2012/13, již neumožňuje upravenou formu studia. Proto cílem projektu *Studium učitelství pro MŠ jako dialog praxe s teorií* - reg. č. CZ.1.07/2.2.00/18.0022, který se v současné době realizuje na Západočeské univerzitě v Plzni, je vytvořit kombinovanou formu studia Učitelství pro mateřské školy. Za neméně důležitý cíl projektu lze považovat tvorbu Metodiky pro uznávání předchozího vzdělávání (formálního i neformálního). Plnění tohoto cíle je v kontextu současné situace ve školství (absence Standardu profesních kompetencí učitele) velmi náročné. Jako základ pro tvorbu metodiky je nutné specifikovat profil absolventa Učitelství pro mateřské školy. Tento profil lze pojmut jako jakýsi souhrn způsobilostí, které jsou v jednotlivých předmětech deklarovány. Tyto způsobilosti jsou vymezeny určitými kompetencemi, které by měl absolvent studia získat.(6)

1. Učitelské kompetence pro obor Učitelství pro mateřské školy

Nyní se pokusíme vymezit základní kompetence učitele MŠ. Východiskem je nám koncept Vašutové (5). Ve spolupráci se všemi pracovišti, které se podílejí na studijním plánu oboru, jsme vytvořili souhrn způsobilostí ze všech předmětů. Následujícím krokem bylo analyzovat, do jaké míry jsou dané kompetence syceny jednotlivými obory a předměty na FPE ZČU (6). Je ovšem také možné, že daný obor – předmět – kompetenci rozvíjí, ale není to definováno ve způsobilostech.

Kompetence odborně-předmětové – vědecké základy příslušných předmětů, vědních oborů, které umožňují uplatnit učitel jeho odborné schopnosti. Po získání této kompetence si absolvent může říci: mám osvojeny znalosti z jednotlivých oblastí (jazyková, literární, matematická, přírodovědná, vlastivědná), mám teoretické znalosti, talentové předpoklady a ovládám praktické činnosti v oblasti výchov (hudební výchova, výtvarná výchova, pracovní výchova, tělesná výchova, dramatická výchova), mám osvojenou dovednost hry na hudební nástroj.

Na získání této kompetence se podílí 7 kateder ve 34 předmětech.

Kompetence didaktické a psychodidaktické – vytváření příznivých podmínek pro učení, motivovat žáky k poznávání, aktivovat jeho myšlení, vytvářet příznivé klima řídit jeho procesy – jde o pedagogicko-psychologickou způsobilost, která se projevuje ve schopnosti vychovávat a vzdělávat žáky. Po získání kompetence si absolvent může říci: ovládám základní didaktické postupy při procesu poznávání v předškolním věku, umím využít Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání při tvorbě vlastních projektů, umím samostatně projektovat výchovné a vzdělávací činnosti a provádět je, umím hledat vhodné způsoby a metody pro individualizované a skupinové vzdělávání dětí, dovedu využívat informací vycházejících z oborových metodik.

Na vytvoření didaktické roviny činností absolventa se podílí 6 kateder ve 32 předmětech. Je zde však ještě nutné se zaměřit na propojování oborových didaktik, metodiky předškolního vzdělávání a praxí.

Kompetence komunikativní, sociální a psychosociální – nejen ve vztahu učitel – žák, ale i ve vztahu k rodičům, kolegům. Tato kompetence umožňuje učiteli kontakt se žáky, rodiči, ovlivňuje pozitivní myšlení a chování žáků. Po získání kompetence si absolvent může říci: ovládám prostředky utváření podnětného sociálního prostředí ve třídě/škole, dovedu zajistit bezpečnost dětí, dovedu působit na rozvíjení pozitivních sociálních vztahů mezi dětmi, dovedu se orientovat v sociálních situacích ve škole i mimo školu a jsem schopen zprostředkovat jejich řešení, znám možnosti a meze vlivu vrstevníků, starších sourozenců, mimoškolního prostředí i médií na děti, dovedu podporovat pozitivní a tlumit či eliminovat negativní vlivy, ovládám prostředky pedagogické komunikace, dovedu uplatnit efektivní způsoby komunikace a spolupráce s rodiči a partnery školy, orientuji se v problematice rodinné výchovy.

Na získání této kompetence se podílejí 3 katedry 9 předmětů. Zde je nutné se zaměřit ještě na oblast rodinné výchovy.

Kompetence organizační a řídicí manažerská a normativní – plánovat, projektovat, umožňuje správně organizovat a řídit výchovnou práci, nacházet řešení ve složitých situacích, ve své podstatě zahrnuje znalostní a realizační rovinu činností učitele. Po získání této kompetence si absolvent může říci: mám základní znalosti o zákonech a dalších normách a dokumentech vztahujících se k výkonu profese, mám znalosti o podmínkách a procesech fungování školy, ovládám základní administrativní úkony spojené s výkonem profese, vedení třídní knihy atd., dovedu organizovat školní i mimoškolní aktivity dětí.

Na získání této kompetence se podílí 2 katedry 5 předmětů. Je ovšem možné, že i v ostatních předmětech je náznak získávání organizačních schopností.

Kompetence diagnostické a intervenční – vycítit, jak se žák cítí, myslí, jaké má problémy, umožňuje individuálně přistupovat k žákům. Po získání kompetence si absolvent může říci: dovedu provést pedagogickou diagnostiku předškolního dítěte, dovedu posoudit aktuální zdravotní stav a reagovat na něj, jsem schopen/schopna posoudit připravenost dítěte na vstup do ZŠ, umím zaujmout odborné stanovisko při vyjádření se k události integrace handicapovaného dítěte, dovedu posoudit sociální vztahy ve skupině, jsem schopen

identifikovat nadané děti a děti se specifickými poruchami učení a chování a uzpůsobit jim výběr prostředků výchovy (formy, metody), umím plánovat a provádět individuální výchovně vzdělávací činnosti s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, umím provádět evaluační činnosti - sledovat a posuzovat účinnost vzdělávacího programu, kontrolovat a hodnotit výsledky své práce, sledovat a hodnotit individuální pokroky dětí v jejich rozvoji a učení, jsem schopný/schopná rozpoznat sociálně patologické projevy, šikanu a týrání jak u dětí tak u dospělých a znám možnosti jejich prevence a nápravy, které zprostředkují, ovládám nedirektivní (nenátlakové) prostředky zajištění kázně ve třídě a umím řešit školní výchovné situace a výchovné problémy, ovládám množství hodnotících prostředků pro předškolní věk, umím poskytnout radu rodičům a navrhnout konkrétní opatření.

Na získání této kompetence se podílí 8 kateder s 20 předměty. Některé části této kompetence jsou plněny ještě ve volitelných předmětech. Je nutné zaměřit se na větší propojení oborových didaktik na evaluaci v RVP PV.

Kompetence profesně a osobnostně kultivující – umožňuje všeobecný přehled. Absolvent si může říci: mám znalosti v oblasti filosofické, kulturní, politické, právní a ekonomické a dovedu jimi působit na formování postojů a hodnotových orientací dětí, jsou mi známy zásady profesní etiky a uplatňuji je ve své práci, dovedu nalézat argumenty, abych obhájil své pedagogické postupy, mám osobnostní předpoklady pro spolupráci s kolegy a pracovníky školy, jsem schopen sebereflexe na základě sebehodnocení a hodnocení různými subjekty (ředitel, rodiče, inspekce), orientuji se v oblasti kulturní tvorby pro děti, mám potřebu dalšího vzdělávání a sebevzdělávání, jsem schopen reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy dětí a změny vzdělávacích podmínek a reagovat na ně ve své pedagogické práci.

Na získání této kompetence a pokrytí všech rovin činností učitele se podílí 6 kateder s 21 předměty. Nutné zařadit otázku řešení profesní etiky a základ právních a ekonomických disciplín.

Kompetence pedagogická – umožňuje plánovat a řídit pedagogický proces. Po získání kompetence si může absolvent říci: dovedu specifickým způsobem individualizovaně uspokojovat potřeby dítěte předškolního věku, jsem schopen/schopna vytvořit podmínky a řídit procesy předškolní výchovy a vzdělávání, dovedu realizovat individuální i skupinové vzdělávací činnosti, umím užít explorační činnosti (zkoumání, vlastní zkušenost dítěte) a hru v rámci vzdělávacích činností, pozorováním činností dítěte dokážu zhodnotit úroveň jeho rozvoje, jsem schopen/schopna podporovat rozvoj individuálních talentových dispozic dětí, mám znalosti o právech dítěte a respektuji je ve své pedagogické práci, orientuji se v souvislostech výchovy a vzdělávání na základě znalostí vzdělávacích soustav.

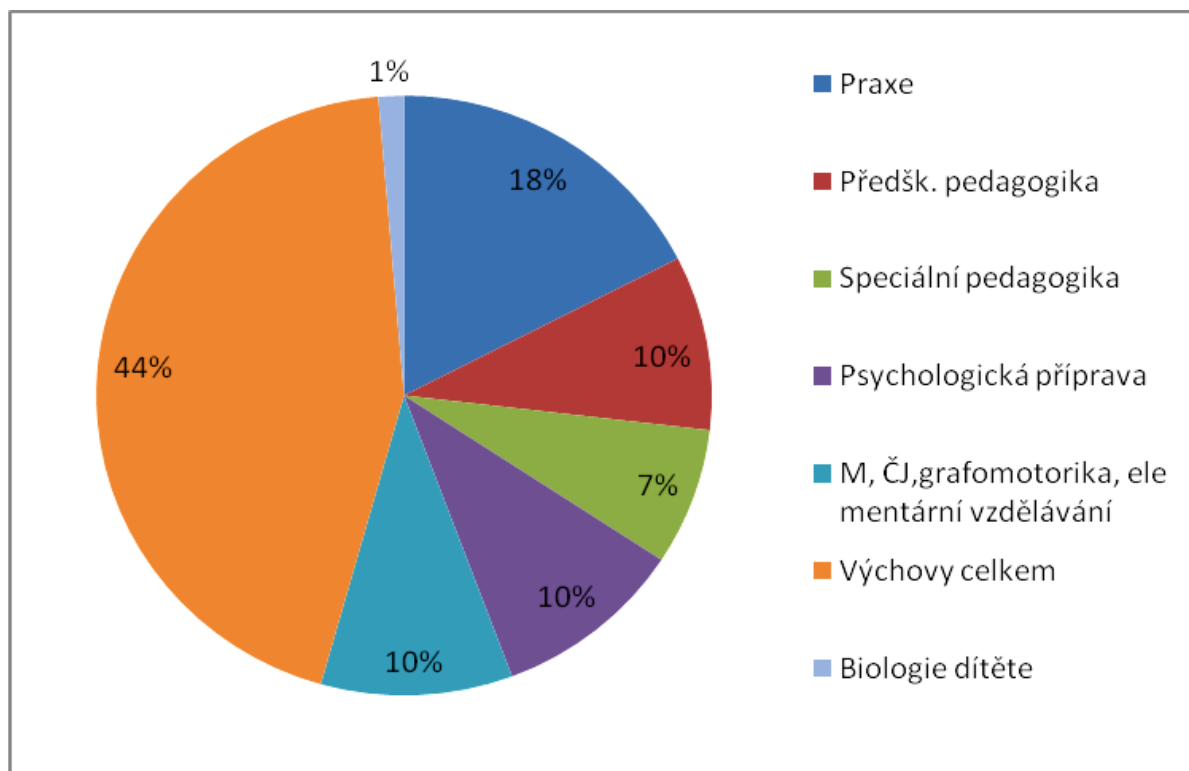
Na získání této kompetence se podílí 6 kateder ve 24 předmětech. Je nutné zařadit oddíl na téma Práva dítěte. Malý prostor je věnován aspektům práce s talentovanými dětmi. Vzhledem k realizační rovině těchto kompetencí je velká váha odpovědnosti za rozvoj na předmětech praxe.

Uvedené kompetence lze ještě doplnit o **kompetence reflexe vlastní činnosti** – analýza a vyhodnocení vlastní činnosti, modifikovat vlastní chování, přístupy, přispívá ke zkvalitnění práce.

2. Profesionální kompetence ve vztahu k jednotlivým předmětům

Je velmi obtížné přiřadit jednotlivé předměty k výše uvedeným kompetencím. Lepší náhled získáme z následujícího grafu, kde jsme nadřazené kategorie vyvodili z našich předmětů.

Graf č. 1 (podle Sovová, 2010) – obsazení kategorií

Komentář ke grafu:

„Praxe probíhají od prvního do předposledního semestru (od náslechové k souvislé třítydenní)

V předškolní pedagogice je zahrnuta také metodika předškolního vzdělávání.

Speciální pedagogika je třísemestrová (poslední část je věnována základům logopedie).

Katedra psychologie zařazuje obecnou, vývojovou, sociální a pedagogickou psychologii.

Kromě jazykové a literární výchovy se zabývají studenti také předškolními aspekty čtení a psaní, dále rozvojem předmatematického myšlení a didaktikou elementárního vzdělávání.

Obsáhlá část studijního plánu je nabízena katedrami výchov: hudební, tělesná-pohybová, výtvarná, pracovní-technická. Tento výčet doplňuje dramatická výchova (zajištěná z KPG).

Biologii a zdravím dítěte se zabývá jeden předmět z KBI. Ale k této oblasti také patří např. zdravotní TV, zde zařazená v části výchov.“(6)

Závěr

Výše zmíněný projekt umožňuje, aby se tým akademických pracovníků podílejících se na rozvoji oboru Učitelství pro MŠ důkladně zabýval zpřesněním obsahu studijního plánu a tedy i profilu absolventa. Tento profil by měl představovat počáteční úroveň profesionality učitele v MŠ. Za první krok lze považovat právě zpracování podrobného souhrnu způsobilostí absolventa, který vychází právě z výše uvedených kompetencí. Kritéria profesionality budou složité jako podklady pro torbu metodiky ověřování a uznávání formálního i neformálního vzdělávání studentů kombinovaného studia.

Literatura

- 1 HONZÍKOVÁ, J., BAJTOŠ, J. *Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ*. Plzeň : Západočeská univerzita, Fakulta pedagogická, 2004. ISBN 80-7043-255-1.
- 2 HONZÍKOVÁ, J. *Studium učitelství pro MŠ jako dialog praxe s teorií*. In: Chráska, M; Klement, M; Serafín, Č; Havelka, M. Monografie z mezinárodní konference Trendy ve vzdělávání – Olomouc : UPOL, 2012. – 4. s. ISBN 978-80-86768-36-6.
- 3 SOVOVÁ, P. *Učitelství pro MŠ*. In: Příprava učitelů pro primární a preprimární vzdělávání v Česku a na Slovensku. Praha : Univerzita Karlova, 2010. ISBN: 978-80-7290-486-0.
- 4 SPILKOVÁ, V.; HEJLOVÁ, H. *Příprava učitelů pro primární a preprimární vzdělávání v Česku a na Slovensku – Vývoj po roce 1989 a perspektivy*. Praha : UK, PF, 2010. ISBN 978-80-7290-486-0.
- 5 VAŠUTOVÁ, J. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno : Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.
- 6 SOVOVÁ, P. a kol. *Metodika ověřování profesní připravenosti*. [druhá verze pracovních podkladů pro výstup projektu „Studium učitelství pro MŠ jako dialog praxe s teorií“ – reg. č. 1.07/2.2.00/18.0022]
- 7 Západočeská univerzita v Plzni. *Obsahová část projektu Studium učitelství pro MŠ jako dialog praxe s teorií*. Projekt č. 1.07/2.2.00/18.0022, poskytovatel MŠMT - OPVK Oblast podpory 2.2. Termín řešení 3/2011 - 2/2014, hlavní řešitel Mgr. Pavla Sovová, Ph.D.
- 8 PODPERA, M. *Způsobilosti z pohledu konceptu profesních kompetencí*. [online prezentace] 2012-12-18. Dostupné z: <http://fpe.zcu.cz/research/projektyESF/MS>.
- 9 *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém: sborník z celostátní konference*. 2.díl. editor WALTEROVÁ, E. Praha : UK, PF, 2001. ISBN 80-7290-059-5.

Lektoroval: **Mgr. Pavla Sovová, Ph.D.**

Kontaktní adresa:

Jarmila Honzíková, Doc. PaedDr. Ph.D.

Katedra matematiky, fyziky a technické výchovy, Fakulta pedagogická, ZČU v Plzni, Klatovská 51, 300 00 Plzeň, ČR, tel: +420 585 635 813,
e-mail: jhonziko@kmt.zcu.cz

Milan Podpera, Mgr.

Katedra pedagogiky, Fakulta pedagogická, ZČU v Plzni, Chodské náměstí 1, 306 14 Plzeň, ČR
e-mail: mpodpera@kpg.zcu.cz